

Omställning

av Åsa Rölin

EKOLOGISK GRÖNSAKSODLING PÅ FRILAND

Omställning – förutsättningar och strategi

Text: Åsa Rölin, reviderad januari 2022

Foto framsida: Elisabeth Ögren

En ekologisk grönsaksodling kan starta från mycket olika förutsättningar. För dig som redan är igång med konventionell grönsaksodling handlar en omställning till ekologisk odling om att du behöver

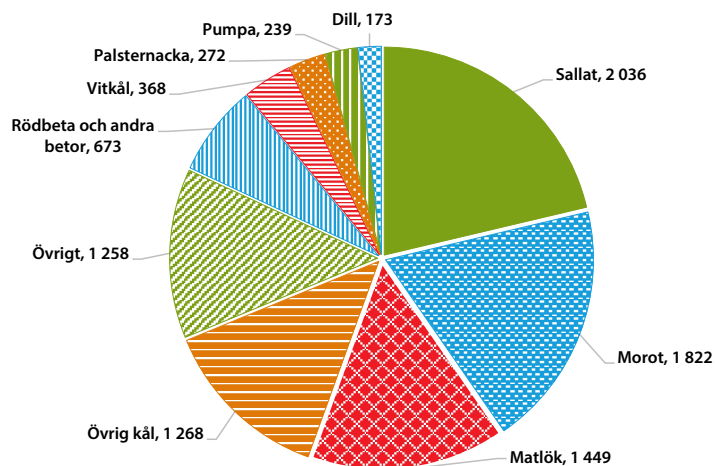
- med hjälp av växtföljd och odlingsåtgärder hushålla med växtnäring och förebygga skadegörare och ogräs
- använda gödselmedel godkända för ekologisk produktion
- finna lösningar och åtgärder till de växtskyddsproblem där du tidigare använt kemisk bekämpning
- ha en strategi för mekanisk ogräsreglering i hela växtföljden
- eventuellt finna andra avsättningskanaler än tidigare

För dig som aldrig odlat grönsaker tidigare är det en betydligt större utmaning. Då handlar det dessutom om att du ska lära dig all odlingsteknik från grunden. Du ska också skaffa den utrustning och de lokaler som du behöver.

Det finns en mångfald av olika grönsaker. Även inom varje art är variationen stor med olika former och färger. Sallat, morot och lök är de enskilt största kulturerna av den totala köksväxtarealen i Sverige (Sveriges officiella statistik, Trädgårdsproduktion 2020), se figur 1.

Det finns en mångfald av olika grönsaker och även en stor variation vad gäller former och färger. Foto: Elisabeth Ögren

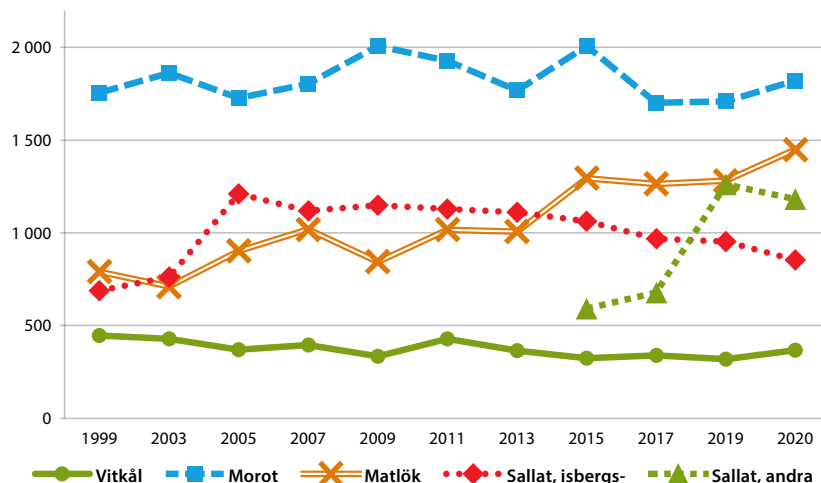

Figur 1. Andel av olika slags köksväxter 2020. Total areal 9558 hektar.

Källa: Sveriges officiella statistik, Trädgårdsproduktion 2020.

Det har skett en kontinuerlig ökning av den totala frilandsarealen av grönsaker. Utvecklingen för olika grödor skiljer sig dock åt. Lök har ökat stadigt sedan 1999 medan morotsarealen ligger på en ganska konstant hög nivå. Arealen vitkål är också relativt stabil, men på en lägre nivå. Arealen isbergssallat har sjunkit eftersom andra bladgrönsaker har

kommit in på marknaden och odlas nu i större omfattning. Övrig kål som spetskål och grönkål har ökat markant i omfattning mellan 2017 och 2020, liksom betor av olika slag. Vitkål har däremot minskat i omfattning. Den ekologiska köksväxtarealen har enligt SCB inte ökat i samma takt. Uppgifter om ekologisk odling av grönsaker under åren 1999–2011 visar på små arealförändringar. Andelen eko var under denna tidsperiod som högst 2005 med 17 procent och sjönk 2011 till 11 procent av den totala frilandsarealen av grönsaker, för att 2017 gå upp till 15 procent.

Figur 2. Arealutveckling av frilandsgrönsaker 1999–2020. Källa: Jordbruksstatistisk sammanställning 2014 och 2021, Ekologisk trädgårdsodling 2017.

Det är viktigt att du skaffar dig kunskap

Först och främst behöver du sätta dig in i vad ekologisk odling innebär, vilka mål och visioner som står bakom odlingsformen. Läs grundläggande litteratur om ekologisk odling på Jordbruksverkets hemsida. Studera EU:s regelverk för ekologisk odling och KRAV:s informationsmaterial (www.krav.se). Följ artiklar och debatter om ekologisk odling i fackpressen. De grundläggande målen för ekologisk odling är av stabil karaktär medan detaljregler är under fortlöpande revision. Därför måste du alltid använda den senaste regelsamlingen då du planerar din odling.

Försök att delta på kurser och fältvandringar som erbjuds. Via din Länsstyrelse, Hushållningssällskapet och Jordbruksverket kan du få information om vilka aktiviteter som anordnas inom ditt län och i övriga delar av landet. Eftersom odling av frilandsgrönsaker är begränsad i stora områden av Sverige, bör du vara beredd på att även bege dig på längre resor för att samla kunskap. I områden där det finns lång tradition och större omfattning av grönsaksodling finns större möjligheter att få del av kunskap och teknik.

Om du inte sedan tidigare har erfarenhet av grönsaksodling är det bra att gå en längre trädgårdsutbildning. Ta kontakt med Naturbruksgymnasier och EPOK, Ekologisk produktion och konsumtion på Sveriges Lantbruksuniversitet. Skaffa praktik på olika gårdar för att sätta dig in i vad en grönsaksproduktion innebär och för att se om det verkligen passar dig.

Delta gärna på kurser, fältvandringar och studieresor för att skaffa dig kunskap om ekologisk grönsaksodling.
Foto: Elisabeth Ögren

Vid omställning från konventionell till ekologisk grönsaksodling bör du börja med en grön gödslingsgröda under omställningsåret. Grön gödning med åkerböna, fodervicker, ärter och havre.
Foto: Elisabeth Ögren

Ta kontakt med en rådgivare som har kunskap om ekologisk grönsaksodling. För att få hjälp kan du behöva söka dig utanför ditt län. Fråga Länsstyrelsen, Hushållningssällskap eller fristående rådgivningsorganisationer.

Provodla i liten skala och undersök marknaden

Om du är nybörjare och har tillgång till mark, börja med en mindre provodling i utökad husbehovsskala. På så sätt samlar du praktisk erfarenhet på just din gård samtidigt som du skaffar yrkeskunskap. Vid omställning av en befintlig grönsaksodling är det lämpligt att börja med grön gödning under omställningsåret. Prova med en mindre areal av de grönsaker som kan vara intressanta att odla.

Skaffa dig kunskap om marknaden genom att studera butikernas grönsaksdiskar, gå på kurser och läsa litteratur inom ämnet. Bli medlem i en odlarförening eller ta kontakt med grossister. Odlad det som det finns efterfrågan på och avsättning för. Var öppen för nytänkande och olika sätt att få konsumenten att vilja köpa just dina grönsaker till det pris du önskar.

I en grönsaksväxtföljd ingår även lantbruksgrödor. Ta därför även del av Jordbruksverkets material om ekologiskt lantbruk. Det finns mycket bra material att beställa eller ladda ner från Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se och webbutiken, www.webbutiken.jordbruksverket.se.

Checklista för grundläggande förutsättningar

När du går igenom och gör checklisten i Bilaga 1 får du en bild av grundförutsättningarna för att få en fungerande odling. För dig som redan är igång är en genomgång av checklisten en enkel analys av företaget. Det kan ta några år innan det går att svara ja på de flesta av frågorna.

Vid omställningsplanering är det viktigt att ta reda på de ekonomiska förutsättningarna. Gör efterkalkyler för nuvarande drift och förkalkyler för en ekologisk drift. Vid jämförelse ska du räkna på hela växtföljden och alla djur i produktion. Det är det samlade täckningsbidraget för gården som du ska jämföra för de olika produktionsformerna.

En klövergräsvall är en bra omställningsgröda

Omställningstid är den tid som löper från det att du påbörjat omställningen till dess att du får kalla produkter från den omställda marken för ekologiska. Omställningstiden börjar när det undertecknade avtalet finns hos kontrollorganet. Grundregeln är att omställningstiden ska vara minst 2 år före sådd av den gröda som du efter skörd ska kalla ekologisk. För fleråriga grödor (gäller inte vall) är grundregeln 3 års omställningstid räknat från omställningstidpunkten till tidpunkten för skörd.

En tvåårig klövergräsvall är en utmärkt omställningsgröda som bygger upp jordens bördighet. Om gården inte har något foderbehov kan vallen fungera som en grön gödning. Vid insädd i spannmål är det viktigt att vallen får en god etablering. Gödsel inte spannmål med för mycket

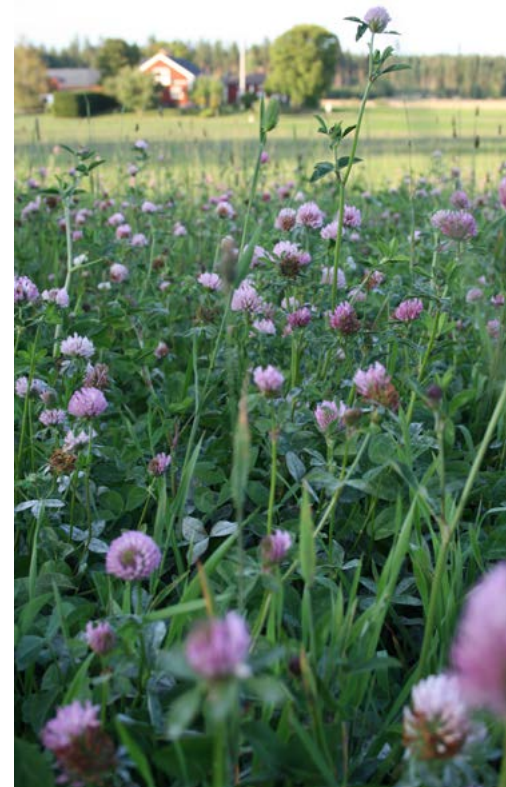
lättlösligt kväve eftersom det minskar klöverandelen i vallen. Ta först nematodprover beroende på vilka grödor som du planerar att odla. Fundera om det är lämpligt att odla klöver med tanke på risken för uppförökning av nematoder.

Bekämpa roto­gräsen innan du kör igång

Rotogräs är besvärliga i en grönsaksodling. För att minska problemen med roto­gräs kan du starta omställningen med en halvträda (svart jord med mekanisk ogräsbekämpning). Så därefter klövergräsvall i renbestånd i början av juli. Är det mycket roto­gräs kan du behöva träda marken hela året. Så då en ettårig grön­gödsling följande säsong.

En träda har även negativa konsekvenser som till exempel risk för kväveutlakning och förbrukning av organiskt material. För att minska kväveförlusterna efter en helårsträda kan den efterföljande ettåriga grön­gödslingen bestå av en blandning med övervintrande arter. En sådan blandning kan du så sent på sommaren efter helträdan. Ett annat alternativ är att så en fånggröda på sensommaren.

En möjlighet är också att starta ett samarbete med en redan helt omställd ekologisk odling och ingå i dess växtföljd. Det gör att du kan koncentrera dig på grönsakerna. Ni bör då ha en bra dialog om växtföljd och bearbetning av ogräs.

En tvåårig klövergräsvall är en utmärkt omställningsgröda som förbättrar jordstrukturen och bygger upp jordens bördighet. Ta först nematodprov för att försäkra dig om att det är lämpligt att odla klöver. Foto: Elisabeth Ögren

Rotogräs kan vara besvärliga i en grönsaksodling, här skräppa i morötter. Har du problem med roto­gräs kan du starta omställningen med en halvträda och därefter så en klövergräsvall i renbestånd. Foto: Elisabeth Ögren

Marknadsföring förutsätter kontroll

Ekologiskt odlade grönsaker ger ofta ett merpris jämfört med konventionellt odlade grönsaker. Om du certifierar din produktion kan du sälja dina produkter som ekologiska, och söka ersättning för ekologisk produktion.

För att din produktion ska bli certifierad måste den kontrolleras av ett oberoende kontrollorgan. Då tecknar du ett avtal med ett kontrollorgan där du förbinder dig att följa reglerna och att ta emot kontrollbesök. När de godkänt din produktion får du ett certifikat.

Det finns tre kontrollorgan för ekologisk primärproduktion i Sverige: SMAK Certifiering AB, Kiwa Certification AB och HS Certifiering AB. Kontrollorgan för livsmedelsförädling samt import och export av förädlade livsmedel hittar du på Livsmedelsverkets webbplats.

KRAV är ett välkänt svenskt miljömärke för ekologisk odling. KRAV bildades 1985.

Gemensamma regler

Du som vill börja med ekologisk primärproduktion ska först anmäla dig till Jordbruksverket och sedan skicka ansökan om certifiering till ett godkänt kontrollorgan.

Du som enbart säljer mindre mängder oförpackade produkter utom foder till slutkonsumenter behöver bara anmäla din verksamhet till Jordbruksverket, men du ska inte skicka ansökan om certifiering till ett godkänt kontrollorgan. Certifieringen säkerställer att din produktion följer EU-reglerna. Det är en grundnivå för att du ska få sälja dina produkter som ekologiska. Det är obligatoriskt att märka ekologiska produkter med EU-märket för ekologisk produktion. På ekofakta.se hittar du "Nationella riktlinjer för ekologisk produktion", där du kan läsa om de odlingsregler som gäller för certifierad ekologisk produktion enligt EU-reglerna.

Utöver EU-certifieringen kan du välja att certifiera din produktion enligt KRAV:s eller Demeterförbundets regler. Då får du också använda deras märken på dina produkter. Ta reda på vad dina kunder har för önskemål.

EU:s ekologiska logotyp är ett registrerat gemensamt varumärke som är obligatorisk för all färdigförpackad, ekologisk mat inom EU.

Exempel på omställningsplan för gård med tidigare konventionell grönsaksodling

Gården har en kontraktsodling av vitkål till industri och drivs konventionellt. Brukaren önskar ändra inriktning och odla ekologiskt samt istället sälja till färskvarumarknaden.

Tidigare har växtföljden bestått av kål vart 7:e år och höst- eller vårsäd under de resterande 6 åren mellan vitkålsgrödorna. Gården har 28 hektar av lättare jord som lämpar sig både för kål och för morötter.

Den nya ekologiska växtföljden som odlaren planerar på den lätta jorden blir följande:

1. Spannmål med insådd
2. Vall 1
3. Vall 2
4. Kål
5. Diverse grönsaker utom kors- och flockblommiga
6. Spannmål
7. Morötter

I detta exempel väljer odlaren rödbetor, purjo och isbergssallat som diverse grönsaker året efter kålgrödan. Varje omställning av ett skifte startar med en tvåårig vall som blir omställningsodling. Arealen med ekologiska grönsaker ökar från 3,8 ha år 3 till 8 ha år 4 och 12,3 ha år 5 (se tabell 1). Omställningen tar 6 år innan hela arealen av den lätta jorden är med i den ekologiska växtföljden. Odlaren gör markkartering, växtnäringsbalans och gödslingsplan. Utifrån detta köper odlaren in organisk gödsel främst från närområdet och kompletterar med ytterligare inköp av godkända gödselmedel och mikronäringsämnen.

Tabell 1. Omställningsplan från konventionell vitkålodling till ekologisk grönsaksodling. Grå skugga markerar konventionell odling

	Skifte						
	1	2	3	4	5	6	7
Areal (ha)	3,8	4,2	4	4,2	3,9	3,8	4,1
	Höstsäd	Vårsäd	Höstsäd	Vitkål	Vårsäd	Höstsäd	Vårsäd
	Spannmål, insådd	Höstsäd	Vårsäd	Vårsäd	Vitkål	Vårsäd	Höstsäd
År 1	Vall	Spannmål, insådd	Höstsäd	Höstsäd	Vårsäd	Vitkål	Vårsäd
År 2	Vall	Vall	Spannmål, insådd	Vårsäd	Höstsäd	Vårsäd	Vitkål
År 3	Kål	Vall	Vall	Spannmål, insådd	Höstsäd	Höstsäd	Halvträda, vallinsådd i renbestånd
År 4	Rödbetor, purjo, sallat	Kål	Vall	Vall	Spannmål, insådd	Vårsäd	Vall
År 5	Spannmål	Rödbetor, purjo, sallat	Kål	Vall	Vall	Spannmål, insådd	Morötter
År 6	Morötter	Spannmål	Rödbetor, purjo, sallat	Kål	Vall	Vall	Spannmål, insådd
År 7	Spannmål, insådd	Morötter	Spannmål	Rödbetor, purjo, sallat	Kål	Vall	Vall
År 8	Vall	Spannmål, insådd	Morötter	Spannmål	Rödbetor, purjo, sallat	Kål	Vall
År 9	Vall	Vall	Spannmål, insådd	Morötter	Spannmål	Rödbetor, purjo, sallat	Kål
År 10	Kål	Vall	Vall	Spannmål, insådd	Morötter	Spannmål	Rödbetor, purjo, sallat

Grödor som du odlar mindre mängder av kan du låta dela på ett skifte i växtföljden.
Foto: Elisabeth Ögren

Exempel på omställningsplan för gård med ekologisk mjölkproduktion

Gården i detta exempel är en ekologisk gård med mjölkproduktion i ett område med många sommargäster och turister. Dottern i familjen är intresserad av grönsaksodling och ser det som en möjlighet för framtida utökning av försörjningen på gården. Grönsaksodlingen startar i liten skala och utökar i takt med att erfarenhet, avsättning och mekanisering ökar. De odlar en mångfald av grödor och säljer direkt till konsument via abonnemang på grönsakskassar samt till restauranger.

Växtföljd på den ekologiska mjölkgården var följande före start av grönsaksodling:

1. Spannmål med insådd
2. Vall 1
3. Vall 2
4. Vall 3
5. Spannmål
6. Grönfoder

Av gårdens 120 hektar är det sammanlagt 20 hektar som har lämpliga förutsättningar för grönsaksodling. De väljer en femårig grönsaksväxtföljd för att få odlingen sammanhållen. Något omställningsår behövs inte.

Grönsaksväxtföljden:

1. Spannmål med insådd
2. Vall 1
3. Vall 2
4. Spannmål
5. Grönsaker uppdelade i 2 grupper

Första året odlar de 2 hektar grönsaker på skifte 1 (se tabell 2). De är noggranna med att markera på en karta var de odlar olika grönsaker. År 2 odlar de 2 ha grönsaker på skifte 2. Året innan har man en halvträda på skiftet på grund av problem med kvickrot. Från och med år 3 ökar grönsaksodlingen till 4 hektar. De odlar då på skifte 3 som är 8 ha. Odlarna delar upp skiftet i 2 delar om vardera 4 hektar, 3A och 3B. Resterande år i växtföljden är grönsaksodlingen på 1 eller 2 hela skiften.

Grönsakerna är indelade i 2 grupper:

Grupp 1: Korsblommiga växter (kålväxter), gurkväxter, gräsväxter, korgblommiga växter (till exempel sallat), målleväxter

Grupp 2: Flockblommiga växter (till exempel morot), liljeväxter (lök) och ärtväxter.

Först år 6 är växtföljden helt igång på de 20 hektar som de valt ut till grönsaksodlingen. Då grönsakerna återkommer på skiftet byter grupp 1 och grupp 2 plats. Det innebär att varje grönsaksfamilj återkommer vart 10:e år.

Dela gärna in grönsakerna i grupper efter växtfamilj. Många växtföljdsjukdomar och skadeinsekter följer växtfamiljerna. Morot tillhör flockblomstriga växter liksom palsternacka, selleri, fänkål, dill och persilja. Foto: Elisabeth Ögren

Vallen i växtföljden skördas till foder. Odlarna gör växtnäringsbalanser och gödselplaner på gårdens olika växtföljder. I grönsaksväxtföljden är de extra uppmärksamma på växtnäringsbalansen för kalium. Växtnäringen kommer främst från den egna gården. Stallgödseln lägger de framförallt till grönsakerna. Markkarteringen visar att det finns behov av att köpa in gödselmedel och mikronäringsämnen godkända att använda i ekologisk odling.

Tabell 2. Omställningsplan till en grönsaksväxtföljd på en del av en ekologisk mjölkgård. Grå skugga markerar den tidigare ekologiska lantbruksväxtföljden

	Skifte					
	1	2	3A	3B	4	5
Areal (ha)	2	2	4	4	4	4
	Grönfoder	Grönfoder	Spannmål	Spannmål	Vall 1	Vall 3
År 1	Grönsaker	Halvträda, gröngödsling	Grönfoder	Grönfoder	Vall 2	Spannmål
År 2	Spannmål, insådd	Grönsaker	Halvträda, gröngödsling	Spannmål, insådd	Vall 3	Grönfoder
År 3	Vall 1	Spannmål, insådd	Grönsaker	Vall 1	Spannmål	Spannmål, insådd
År 4	Vall 2	Vall 1	Spannmål, insådd	Grönsaker	Halvträda, gröngödsling	Vall 1
År 5	Spannmål	Spannmål	Vall 1	Spannmål, insådd	Grönsaker	Vall 2
År 6	Grönsaker	Grönsaker	Vall 2	Vall 1	Spannmål, insådd	Spannmål
År 7	Spannmål, insådd	Spannmål, insådd	Spannmål	Vall 2	Vall 1	Grönsaker
År 8	Vall 1	Vall 1	Grönsaker	Spannmål	Vall 2	Spannmål, insådd
År 9	Vall 2	Vall 2	Spannmål, insådd	Grönsaker	Spannmål	Vall 1
År 10	Spannmål	Spannmål	Vall 1	Spannmål, insådd	Grönsaker	Vall 2
År 11	Grönsaker	Grönsaker	Vall 2	Vall 1	Spannmål, insådd	Spannmål
År 12	Spannmål, insådd	Spannmål, insådd	Spannmål	Vall 2	Vall 1	Grönsaker

En ordnad växtföljd är en av grundförutsättningarna för att lyckas med ekologisk grönsaksodling på friland. Foto: Elisabeth Ögren

Litteratur

Ascard J. 2021. Starta eko-Grönsaker. Jordbruksverket, Jordbruksinformation 16 2021.

Lönneskog Hogstadius M, et al.. 2014. Trädgårdsgrödor som affärsmöjlighet – arbetsbok. Checklista för lantbruksföretag som planerar för grönsaks-/bärodling. LRF Mälardalen.

Nationella riktlinjer för ekologisk produktion. ekofakta.se

Regler för KRAV-certifierad produktion krav.se

Sveriges officiella statistik. Jordbruksstatistisk sammanställning 2021. Kapitel 5.

Bilaga 1. Checklista för omställning till ekologisk grönsaksodling

Ett ja är bra, ett nej innebär att du måste göra någon åtgärd för att förbättra förutsättningarna.

Personliga förutsättningar och arbetskraft	Ja	Nej	Kommentar, åtgärd
Finns en vision om hur du vill att företaget ska se ut om 10 år?			
Är ditt intresse för grönsaksodling så stort att odlingen under vissa delar av året kan komma i första hand?			
Har du förutsättningar och intresse av att producera grönsaker av hög kvalitet?			
Har du eller anställda grundläggande utbildning eller längre praktisk erfarenhet inom odling?			
Känner du till vad som krävs för ekologisk odling?			
Har du god samarbetsförmåga?			
Finns möjlighet till samarbete med andra företag?			
Känner du till storleksordningen av arbetstidsåtgång vid ekologisk grönsaksodling?			
Känner du till lagar och regler kring anställd arbetskraft?			
Finns det arbetskraft till de arbetstimmar som ekologisk grönsaksodling behöver?			
Finns bostäder till tillfällig arbetskraft?			

Jord och växtplats	Ja	Nej	Kommentar, åtgärd
Är jordarten lämplig för grönsaker?			
Finns kunskap om skiftenas odlingshistoria minst 10 år bakåt i tiden?			
Finns aktuell markkartering, där även mullhaltsanalys och mikronäringsämnen ingår?			
Är marken fri från strukturskador?			
Finns naturlig eller grävd dränering?			
Finns det tillgång till tillräckligt stor areal av egen mark eller arrendemark av bra grönsaksjord till en hel växtföljd?			
Ligger marken så att du kan undvika partier med större frostrisk?			
Avsättning	Ja	Nej	Kommentar, åtgärd
Känner du till vad dina tänkta kunder efterfrågar?			
Finns det marknadskanaler du kan använda?			
Är du en duktig försäljare?			
Känner du till odlarpriser för ekologiska grönsaker?			
Har du köpare till det du önskar odla?			
Klarar du av att producera till de priser du kan förväntas få?			
Känner du till kundens krav på kvalitet ?			

Känner du till kundens krav på förpackningar ?			
Känner du till kundens krav på antal och storlek på leveranser ?			
Finns tillgång till lager?			
Finns tillgång till utrustning för sortering och packning?			
Känner du till vilket emballage som krävs?			
Kan du transportera varorna till ett rimligt pris fram till kund?			
Grödval och växtföljd	Ja	Nej	Kommentar, åtgärd
Är gröd- och sortval anpassat till odlingens geografiska läge?			
Finns en planerad växtföljd?			
Är arealindelning gjord så att varje år i växtföljden har samma areal?			
Kan du odla alla grödor på samtliga skiften som ingår i arealen för den planerade växtföljden?			
Växtnäring	Ja	Nej	Kommentar, åtgärd
Ingår kvävefixerande växter i växtföljden?			
Är en växtnäringsbalans gjord på växtföljden?			
Finns det tillgång till egen eller köpt godkänd växtnäring till den planerade ekologiska odlingen?			

Är gödslingen anpassad till aktuell markkartering?			
Har du kunskap om växtnäringsförluster vid olika spridnings- och myllningsteknik?			
Är tillförsel av tungmetaller med inköpt växtnäring under gränsvärden för ekologisk odling?			
Växtskydd	Ja	Nej	Kommentar, åtgärd
Är det tillräckligt långt uppehåll mellan grödor som är mottagliga för samma växtföljdssjukdomar?			
Känner du till de vanligaste växtskyddsproblemen i de olika grödorna?			
Känner du till de vanligaste åtgärderna mot de olika växtskyddsproblemen?			
Ogräsreglering	Ja	Nej	Kommentar, åtgärd
Finns en variation mellan fleråriga och ettåriga grödor i växtföljden?			
Finns tillgång till bra redskap?			
Kan du bearbeta ogräsen vid rätt tidpunkt?			
Finns tillgång till arbetskraft för handrensning?			
Bevattningsvatten	Ja	Nej	Kommentar, åtgärd
Finns möjlighet till bevattningsvatten?			
Är bevattningsvattnet fritt från föroreningar?			

Maskiner och redskap	Ja	Nej	Kommentar, åtgärd
Finns tillgång till redskap och maskiner för sådd och plantering?			
Finns tillgång till redskap och maskiner för ogräsreglering?			
Finns tillgång till redskap och maskiner för skörd?			
Är redskapen i fält anpassade till samma radavstånd?			
Finns möjlighet till maskinsamarbete?			
Ekonomi	Ja	Nej	Kommentar, åtgärd
Har du kunskap om beräknade inkomster och utgifter?			
Har du kunskap om bidrag och ersättningar som du kan söka?			
Tål ekonomin att göra de investeringar som du behöver?			
Tål ekonomin att vänta den tid som behövs innan odlingen börjar ge intäkter?			
Regler och förordningar	Ja	Nej	Kommentar, åtgärd
Har du satt dig in EU:s regler för ekologisk produktion och KRAV:s eller Demeters regler?			
Känner du till regler för ersättningarna för ekologisk produktion och andra ersättningar?			

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se